

Interlingvistikaj Kajeroj

Articles | Articoli | Artikoloj

8 febbraio 2011

The impossibility of an Esperanto linguistics

La neebleco de priesperanta lingvoscienco

Ken Miner

ABSTRACT. The task of linguistics is to reveal the principles which relate sentences to meanings. One cannot work out these principles if one does not know (1) the grammatical sentences of the language and (2) their meanings. Due to absence of native speakers (the usual source of grammaticality and of meanings), sentence-meanings and grammaticality in Esperanto are radically imprecise in comparison with those of ethnic languages. Due to this imprecision it is not possible to construct linguistic arguments regarding Esperanto: esperantology is possible, but not a linguistics of Esperanto. The article examines in detail a concrete example of the kind of linguistic argument which is not possible in the case of our language. Any successful planned language, not only Esperanto, would present the same difficulties to linguistic science. The nature of crucial data and the somewhat famous declaration of Noam Chomsky that “Esperanto is not a language” are considered.

RESUMO. La tasko de la lingvistiko estas malkovri la principojn, kiuj kunligas frazojn kaj signifojn. Ne eblas ellabori tiujn principojn, se oni ne scias (1) la gramatikajn frazojn de la lingvo kaj (2) iliajn signifojn. Pro manko de indiĝenaj parolantoj (la kutima datenfonto por gramatikeco kaj por signifoj), frazsignifoj kaj gramatikeco en Esperanto radikale malprecizas kompare kun la etnolingvoj. Pro tiu malprecizo ne eblas konstrui lingvistikajn argumentojn pri Esperanto: esperantologio eblas, sed ne priesperanta lingvistiko. La artikolo detale ekzamenas konkretan ekzemplon de la speco de lingvistika argumento, kiu ne eblas en la kazo de nia lingvo. Iu ajn sukcesa planlingvo, ne nur Esperanto, prezentus al la lingvistiko la samajn malfacilaĵojn. La naturo de krucaj decidaj datenoj kaj la iom famiĝinta eldiro de Noam Chomsky, ke “Esperanto ne estas lingvo”, estas konsiderataj.

Bilingual original article. A first Esperanto version already in Blanke & Lins (2010). / Dulingva originala artikolo. Unua Esperanta versio jam en Blanke & Lins (2010).

1 Introduction / Enkonduko

In *Literatura Folio* Perla Martinelli in an explanation of why she did not cast a vote in the last officialization of the Academy of Esperanto, wrote (Martinelli 2007, 13–17): Actually, the notion of officialization refers to the denotational function of language, and especially emphasizes the tendency to see in Esperanto a planned language, rather than a living language of a living people susceptible to study according to the principles of general linguistics accepted since Ferdinand de Saussure. When I learned in about 1999 that there were professional linguists who were Esperantists, I was very curious as to why they had never explored Esperanto “according to the principles of general linguistics” as recommended by Martinelli. Somewhat later I myself began such an exploration; I intentionally and from the beginning looked at the language simply as a language, disregarding esperantology, extant theories, and the rest. The “result” was the unfinished Miner (2003). What I have learned from that aborted project is that although esperantology is possible, a linguistics of Esperanto is not. In support of this conclusion I would like to take up two topics: the difference between a speaker-from-birth and a native speaker, and the problem of syntactic and semantic vagueness in a language without native speakers.

En *Literatura Foiro* Perla Martinelli, en klarigo, kial ŝi ne voĉdonis pri la lasta oficialigo de la Akademio de Esperanto, skribis (Martinelli 2007, 13–17):

Efektive, la nocio de oficialigo strikte referencas al la denotacia valoro de la lingvo, kaj specife emfazas la tendencon vidi en Esperanto planlingvon, pli ol vivantan lingvon de vivanta popolo, ekzameneblan laŭ la principoj de ĝenerala lingvistiko, akceptitaj ekde Ferdinand de Saussure. Kiam ĉ. 1999 mi eksciis, ke ekzistas profesiaj lingvistoj esperantistaj, mi ege scivolis, kial ili neniam esploras Esperanton “laŭ la principoj de ĝenerala lingvistiko”, kiel skribas nun Martinelli. Iom poste mi mem komencis fari tian esploron, intence kaj komence aliris la lingvon simple kiel lingvon, sen konsideroj pri esperantologio, antaŭaj teorioj ktp. La “rezulto” estis la nefinita Miner (2003). El tiu abortigita projekto mi konkludis, ke kvankam eblas esperantologio, ne eblas Esperanta lingvistiko.

Por apogi tiun konkludon mi volas pritrakti du temojn: la distigon inter denaska parolanto kaj indiĝena parolanto, kaj la problemon pri semantika kaj sintaksa svageco (malprecizeco), en lingvo sen indiĝenaj parolantoj.

2 Speakers-from-birth and native speakers / Denaskaj kaj indiĝenaj parolantoj

In my youth I knew a certain American immigrant – I will call him Carl – who was born in (present-day) Croatia, spent his early middle-school years in Frankfurt/Main, Germany, and at the age of about 18 came to the United States and began study at an American university. When I met him he was about 27 years old. He spoke both German and English imperfectly, English somewhat better although with an accent; his German was fairly wretched though fluent. Of Croatian he

Mi konis dum mia juneco enmigrinton en Usono, mi nomos lin Karlo, kiu naskiĝis en (nuna) Kroatio, pasigis la fruajn mezlernejajn jarojn en Frankfurt/Main, Germanio, kaj kun eble 18 jaroj venis al Usono kaj fine ekstudis ĉe usona universitato. Kiam mi ekkonis lin, li havis ĉirkaŭ 27 jarojn. Li parolis kaj la germanan kaj la anglan neperfekte, la anglan pli bone, sed kun akĉento, la germanan iom aĉe sed flue. De la kroata li memoris kelkajn frazojn. Sed la kroata estis lia denaska lingvo,

remembered a few phrases. Yet Croatian was his language-from-birth, and he considered English, which he had learned last, his best language. Carl had a language-from-birth, a mother tongue – Croatian. But due to non-use he had almost totally forgotten it. He had no native language, no language which he spoke without an accent and with perfect grammar and lexicon. As a youth I thought this situation very exotic; today I realize that there are thousands of such people. There are regions of the world where conditions do not favor monolingualism; there are people who have had to live in several countries during their childhood. At least one professional linguist, Talmy Givón, is in this category: he speaks three languages, all of them with an accent and without total competence. Such persons are often quite aware of their status and draw attention to it: “I do not have a perfect language” or even more dramatically “I do not have a language”.

Auld (1993, 158) called attention to the “serious conceptual error” of many Esperantists regarding speakers-from-birth. Definitions are necessary. By the expression “language-from-birth of person X” I will mean that language which X first heard and spoke, usually in the presence of his/her parents, and usually in the (first) home. By the expression “native language of person X” I will mean that language which X has learned, not mainly from his parents or the equivalent, but from slightly older other children in a living speech-community. Many people wrongly believe that one learns one’s native language mainly from one’s parents. Mere common sense suffices to reveal the mistake: a child of parents with a foreign accent normally do not inherit the foreign accent, but learn rather the accent of the place in which it lives. If the parents came from region X, but the child grows up in region Y, the child learns the language and manner of speech of region Y. (There are rare exceptions, of which space does not allow discussion.) Children nor-

kaj li konsideris la anglan, kiun li lernis laste, kiel sian ĉefan lingvon. Karlo havis denaskan lingvon, patrinlingvon – la kroatan. Sed li preskaŭ tute forgesis ĝin pro neuzado. Li neniam havis indiĝenan lingvon, lingvon kiun li parolis sen akĉento kaj kun perfektaj gramatiko kaj leksiko. Kiel junulo mi kredis tion tre ekzota situacio; nun mi komprenas, ke estas miloj da tiaj homoj. Estas regionoj de la mondo, kies kondiĉoj malfavoras al unulingveco; estas homoj, kiuj devis loĝi en pluraj landoj dum sia frua vivo. Almenaŭ unu profesia lingvisto, Talmy Givón, apartenas al tiu kategorio: tri lingvojn li parolas, ĉiujn kun akĉento kaj ĉiujn sen plena regado. Tiaj homoj ofte mem konscias sian staton kaj atentigas pri ĝi: “mi ne havas perfektan lingvon” aŭ eĉ pli dramece “mi ne havas lingvon”.

Auld (1993, 158) atentigis pri la “grava koncepta eraro” de multaj esperantistoj rilate Esperanto-denaskulojn. Necesas difinoj. Per la esprimo “denaska lingvo de persono X” mi celas tiun lingvon, kiun X unue aŭdis kaj parolis, kutime ĉe siaj gepatroj, kutime en la (unua) hejmo. Per la esprimo “indiĝena lingvo de persono X” mi celas tiun lingvon, kiun X lernis, ne precipe de siaj gepatroj aŭ la ekvivalento, sed precipe de iom pli aĝaj aliaj infanoj en vivanta parolkomunumo. Multaj homoj miskredas, ke oni lernas sian indiĝenan lingvon precipe de siaj gepatroj. Nur ordinara prudento sufiĉas por malkaŝi la eraron: infano de fremdakĉentaj gepatroj normale ne heredas tiun akĉenton, sed lernas la akĉenton de la loko, en kiu liŝi loĝas. Se la gepatroj venis el regiono X, sed la infano plenkreskas en regiono Y, la infano lernos la lingvon kaj la parolmanieron de regiono Y. (Estas raraj esceptoj, kiujn spaco ne permesas diskuti.) Infanoj normale eklernas sian indiĝenan lingvon precipe dum kompleksa kaj longdaŭra interagado kun aliaj infanoj – en lernejoj, en sportkonkuroj, lu-

mally begin to learn their native language during a complex and long-lasting interaction with other children – in schools, in sports and games, playing and speaking without thinking, and later interact in the same way with adults in a wider speech community. It is not a matter of one home but of many homes, many social (sub)structures at many levels. There is abundant professional literature on acquisition of one's native language. This field is called in English "First Language Acquisition" – somewhat confusingly for the purposes of this article, for here we have to do not with first language but first native language. For the great majority of people on earth, of course, one's language-from-birth becomes one's native language, but not for all.

Obviously, all children of normal parents have a language-from-birth. But not all have a native language. In those cases with which I have personally been acquainted (such as the case of Carl) the speaker in question was easily able to name a language as his/her "best". But when Chomsky, beginning in the fifties, spoke of "linguistic competence" and "native competence", he apparently had no idea there were people like Carl, having native competence in no language. A condition implicitly assumed to be universal thus is not universal. In later years, when I brought up the problem informally at conferences, Chomskians responded with talk of "mixed competence", but no one ever explained how this is supposed to work, and the subject has received little if any attention in our field up to the present time. There is thus a hidden dependency in Chomsky-linguistics: in a (theoretically possible) world so linguistically mixed that everyone lacked complete mastery of minimally one language, the condition of my acquaintance Carl would be general, and for reasons to be made clear in section 2, there could be no synchronic linguistics. Even now for the Carls of this world there is no Chomsky-linguistics. Chomsky-linguistics (competence linguis-

dante kaj parolante senpense; kaj poste simile interagadas kun plenkreskuloj en pli vasta parolkomunumo. Ne temas pri unu hejmo sed multaj hejmoj, multaj sociaj substrukuroj kaj niveloj. Fakliteraturo abundas pri la akirado de onia indiĝena lingvo. Tiu studokampo nomiĝas en la angla "First Language Acquisition" – iom konfuza esprimo por ni, ĉar temas ne pri la unua lingvo, sed pri la unua indiĝena lingvo. Por la plej multaj homoj sur la tero, kompreneble, la denaska lingvo fariĝas ankaŭ la indiĝena lingvo, sed ne por ĉiuj.

Evidente, ĉiuj homoj kun normalaj gepatroj havas denaskan lingvon. Sed ne ĉiuj homoj havas indiĝenan lingvon. En tiuj kazoj, kiujn mi mem persone konis (kiel tiun de Karlo), la koncerna homo tamen facile povis nomi unu lingvon kiel sian "plej bonan". Kiam Chomsky, ekde la 50-aj jaroj, komencis paroli pri "lingva kompetento" kaj pri "indiĝena kompetento" li ŝajne tute ne sciis, ke ekzistas homoj kiel Karlo, kun indiĝena kompetento en neniu lingvo. Implicite supozata universala kondiĉo do ne estas universala. En postaj jaroj, kiam mi atentigis pri la problemo neformale ĉe konferencoj, iuj adeptoj de la Chomskyskolo parolis pri "miksaj kompetentoj", sed neniu iam klarigis, kiel ili supozeble funkcias, kaj la temo ricevis malmultan, se entute ioman, atenton en nia studokampo. Estas do kaŝita dependeco en la Chomsky-lingvistiko: en (teorie ebla) mondo tiel lingve miksitaj, ke mankus al ĉiu homo indiĝena regado de almenaŭ unu lingvo, la situacio de mia konato Karlo estus ĝenerala, kaj, pro kialoj klarigitaj en sekcio 2, ne eblus ajna sinkrona lingvoscienco. Jam nun por la Karloj de la mondo ne estas Chomsky-lingvistiko. Chomsky-lingvistiko (kompetentlingvistiko) dependas de indiĝenaj parolantoj; indiĝenaj parolantoj siavice dependas de

tics) depends on native speakers, and native speakers depend on ethnicities. But this dependency is a problem for linguistic theory generally, not for us. Our problem is the difference between language-from-birth and native language.

Let us turn now to Esperanto. Obviously Esperanto has speakers-from-birth. But unfortunately the translation of “native speaker” (and equivalent terms in other languages) into Esperanto is almost always “denaska parolanto” (speaker-from-birth), which merely strengthens the misconception that these two are the same. But clearly, Esperanto does not have native speakers. (Please observe that the disputes of recent years within the linguistic community regarding precisely who counts as a native speaker of language L, though important and interesting, does not concern us. That issue concerns only ethnic languages¹.)

etnoj. Tiu dependeco estas demando por lingvistika teorumado ĝenerale, ne por ni. Nia problemo estas la diferenco inter denaska lingvo kaj indiĝena lingvo.

Ni turnu nin al Esperanto: Memevidente Esperanto havas denaskajn parolantojn. Sed bedaŭrinde la kutima traduko de “native speaker” (kaj alilingvaj ekvivalentoj) en Esperanton estas preskaŭ ĉiam “denaska parolanto”, kio simple fortikigis la misideon, ke la du estas la sama afero. Sed klare, tute mankas al Esperanto indiĝenaj parolantoj. (Zorge rimarku, ke la disputado en la lingvistika komunumo dum lastaj jaroj pri la demando, precize kiu estas indiĝena parolanto de lingvo L, kvankam grava kaj interesa, tute ne koncernas nin. Temas en tiu diskuto nur pri etnaj lingvoj)².

3 The role of native speakers in linguistics / La rolo de indiĝenaj parolantoj en la lingvistiko

The task of that part of synchronic linguistics which occupies itself with sentence grammar is to discover the principles (one often speaks of “rules”) which relate sentences and phrases to their meanings (Figure 3).

La tasko de tiu parto de la sinkrona lingvoscienco, kiu sin okupas pri frazgramatiko, estas malkovri la principojn (ofte oni parolas pri “reguloj”), kiuj interligas unuflanke gramatikajn frazojn kaj lokuciojn, kaj aliflanke ties signifojn (Bildo 3).

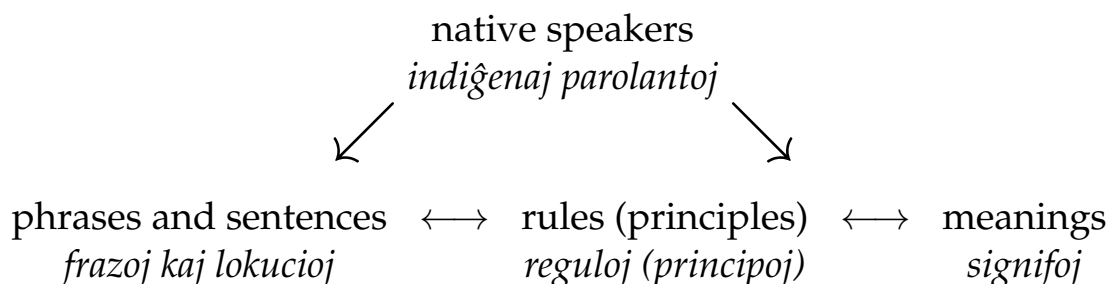
Figuro 1: From sentence to meaning / De frazo al signifo

(A phrase is simply a component part of a sentence: noun-phrase, verb-phrase, etc..). To discover the principles/rules (essentially, the sentence-grammar of the language), one must begin with the grammatical sentences and their meanings. These constitute the raw data of linguistics: Which sentences are grammatical? and What do they mean? For the linguist

(Lokucio estas simple komponanta parto de frazo.) Por malkovri la principojn/regulojn (esence, la frazgramatikon de la lingvo), necesas komenci per la gramatikaj frazoj kaj la frazsignifoj. Tiuj estas la kru-daj datenoj de la lingvistiko: Kiuj frazoj estas gramatikaj? kaj Kion ili signifas? Por la lingvisto la fonto de la datenoj, sur ambaŭ flankoj gramatikaj frazoj kaj frazsignifoj

the source of this data, on both sides – grammatical sentences and their meanings – is the native speakers of the language. It is the native speakers who determine which sentences are grammatical, and it is the native speakers who determine what they mean (Figure 3).

estas la indiĝenaj parolantoj de la lingvo. Estas la indiĝenaj parolantoj, kiuj determinas, kiuj frazoj estas gramatikaj; kaj estas la indiĝenaj parolantoj, kiuj determinas kion ili signifas (Bildo 3).

Figuro 2: The role of native speakers / La rolo de indiĝenaj parolantoj

Grammar in the linguistic sense is not prescriptive but descriptive. The “rules” of a given language are the principles which its speakers actually learn in order to be able to speak and understand their language. The task of the linguist is to find those principles.

Of course what is true of sentence-grammar (sentence-syntax) is also true of morphology (word-syntax). In Esperanto it is especially clear that the main complexity, the most challenging problems, are in the morphology; this is where I myself began.

Gramatiko en la lingvosciencia senco estas ne preskriba, sed priskriba. La “reguloj” de la koncerna lingvo estas la principoj, kiujn la parolantoj efektive lernis por povi paroli kaj kompreni sian lingvon. La tasko de la lingvisto estas malkovri tiujn principojn.

Kompreneble, kio validas pri frazgramatiko (frazosintakso) validas ankaŭ pri morfologio (vortsintakso). En Esperanto estas aparte klare, ke la precipa komplekseco de la lingvo, la plej defiaj problemoj, troviĝas en la morfologio. Tie do mi mem komencis.

4 The situation of Esperanto / La situacio de Esperanto

Esperanto, as a successful planned language, is in a unique situation. There is a sketchy prescriptive grammar, supplemented with other practical studies, among which up to now the best is PMEG (Wennergren 2005); but many details are not fixed, which are very fixed in the ethnic languages. Esperantologists (at least the best of them) do good and apparently endless work, but they act in the main reactively: when a problem arises, they try to solve it with recommendations based on consistency (“logic”), regular-

Esperanto, kiel sukcesa planlingvo, estas en unika situacio. Ekzistas skiza preskriba gramatiko, suplementita de aliaj praktikaj studoj, inter kiuj superas ĝis nun PMEG; sed multaj detaloj ne estas fiksitaj, kiuj ja estas tre fiksitaj en la etnolingvoj. Esperantologoj (almenaŭ la plej bonaj) faras bravan kaj ŝajne senfinan laboron, sed ili agas precipe reage: kiam problemo evidentiĝas, ili provas solvi ĝin per rekomendoj bazitaj sur konsekveneco (“logiko”), reguleco, la Fundamento, aŭ arbitraj preferoj. Unu temo, kiu lastatempe lanĉis la

ity, the Fundamento, or arbitrary preferences. One topic, which recently set in motion the usual lengthy disputes in the newsgroup *soc.culture.esperanto*, had to do with which verb phrases in Esperanto are telic and which are atelic³. As far as we know, Zamenhof and his disciples did not even possess the concept of telicity. Innumerable other grammatical topics await their turn in the wings.

It is possible to believe – and perhaps many Esperantist pioneers did believe – that a detailed grammar is not necessary if one is armed with “logic”. It is essential to see that grammar is essentially independent of logic, independent of consistency. This might be called **the** discovery of contemporary linguistics: the autonomy of syntax (including word-syntax, i.e., morphology). Let us use ethnic examples. Consider the following English sentences:

- 1a] John is happier than I am about the election.
 1b] *John is happier than I am about the election. [theoretically same meaning as (1a), but not grammatical]
 2a] He threw the garbage out.
 2b] He threw out the garbage. [same meaning as (2a), and grammatical]
 2c] He threw it out.
 2d] *He threw out it. [theoretically same meaning as (2c), but not grammatical]

Notice that the bad sentences, (1b) and (2d), do not violate any principle of logic or consistency. (1b) has the form “I’m” which normally results from elision of “I am”; (2d) has the pronoun “i” instead of the noun phrase “the garbage”, and in the same place where the full nominal would be. But these sentences simply are not possible – ask any native speaker of English. Consider a further example:

- 3a] He met his brother, after a long walk, at the tavern.
 3b] *He met at the tavern, after a long walk, his brother. [theoretically same meaning as (3a), but bizarre to impossi-

kutimajn senfinajn disputojn en la reta diskutitejo *soc.culture.esperanto*, rilatas al la demando, kiuj verbesprimoj en Esperanto estas teleaj kaj kiuj estas neteleaj⁴.

Kiom mi scias, Zamenhof kaj liaj disĉiploj eĉ ne posedis la koncepton de teleeco. Senombraj aliaj gramatikaj temoj atendas en la kulisoj siajn okazojn.

Eblas kredi – kaj eble pluraj Esperantaj pioniroj ja kredis – ke ne necesas detala gramatiko, se oni armas sin per “logiko”. Necesas konstati, ke gramatikeco estas esence sendependa de la logiko, sendependa de konsekveneco. Eblas nomi tion LA grava konstato de la moderna lingvistiko: la aŭtonomeco de la sintakso (inkl. vortsintakson, t. e. morfologion). Ni ekzemplu per etnolingvo. Konsideru la jenajn anglajn frazojn:

- 1a] John is happier than I am about the election. [Johano pli kontentas ol mi pri la elekto]
 1b] *John is happier than I’m about the election. [(eventuale samsignifa, sed ne gramatika)]
 2a] He threw the garbage out. [Li elĵetis la rubon.]
 2b] He threw out the garbage. [(samsignifa, kaj gramatika)]
 2c] He threw it out. [Li elĵetis ĝin.]
 2d] *He threw out it. [(eventuale samsignifa, sed ne gramatika)]

Rimarku, ke la malbonaj frazoj (1b) kaj (2d) ne ofendas kontraŭ iu ajn principo de logiko aŭ konsekveneco. (1b) havas la formon I’m, kiu kutime rezultas per elizado de I am; (2d) havas pronomon it anstataŭ substantivon, kaj en la sama loko, kie estus la plena substantivo. Sed tiuj frazoj simple ne eblas demandu al iu ajn indiĝena parolanto de la angla. Konsideru unu pluan ekzemplon:

- 3a] He met his brother, after a long walk, at the tavern. [Li renkontis sian fraton, post longa promeno, ĉe la taverno.]
 3b] *He met at the tavern, after a long walk, his brother. [(samsignifa, sed bizara

ble for a native speaker]

A hundred years ago probably no English textbook mentioned these phenomena. Now they are often discussed, along with many other subtle details – because during the past half-century linguists have searched, not for the kind of rules found in practical and/or prescriptive grammars, but for the implicit rules that speakers actually learn and use in order to speak their languages. On the basis of such explorations, linguistics some years ago realized that in English (i) there can be no elision to the left of a position from which a constituent has been moved (one possible interpretation), (ii) there cannot be a pronoun immediately following verb + particle, and (iii) a direct object must, if at all possible, immediately follow its verb. None of these three principles involve logic or consistency.

It is necessary also to consider the way in which such facts have been discovered. One must be able to present arbitrary sentences to native speakers to see if they accept them. For phenomena which never appear, do not appear in corpora. That is, negative evidence is needed – evidence not only about what is possible in the language, but also about what is not possible. And for this the only means is the consultation of native speakers.

Just as in the case of the ethnic languages grammaticality is independent of logic and consistency, so also in Esperanto. There is no logical reason to say “post kiam” but not “post ol”. There is no logical reason to say “La libro, kiun vi havas...” and not “La libro, kion vi havas...”. There is no logical reason to say “estus farinta” and not “estis farunta”. It is true that a planned language can have more consistency and regularity than an ethnic language; but the features of Esperanto most often do not come from any logic, but from the languages on which it is based.

How should a linguist deal with a language lacking the usual source of raw data – native speakers? Suppose we want to

ĝis neebla por indiĝena parolanto)]

Antaŭ cent jaroj verŝajne neniu gramatika lernolibro pri la angla menciis tiujn fenomenojn. Nun ili ofte diskutiĝas, kune kun multaj aliaj subtilaj detaloj – ĉar dum la lasta duonjarcento lingvistoj serĉis ne tiajn regulojn, kiuj troviĝas en praktikaj kaj/aŭ preskribaj gramatikoj, sed la implicitajn regulojn, kiujn parolantoj efektive lernis kaj uzadas por paroli siajn lingvojn. Surbaze de tiaj esploroj, la lingvistiko antaŭ multaj jaroj konstatis, ke en la angla (i) ne eblas elizii antaŭ loko, de kie io estis forigita (unu ebla interpreto); (ii) ne eblas pronomo tuj post kombino verbo+partiklo; kaj (iii) rektobjekto devas, se iel eble, senpere sekvi sian verbon. Neniu el la tri principoj rezultas de logiko aŭ konsekvenceco.

Necesas konstati ankaŭ la manieron, laŭ kiu tiaj faktoj malkovriĝas: Oni devas povi prezenti arbitrajn frazojn al indiĝenaj parolantoj, por kontroli, ĉu ili akceptos ilin. ĉar fenomenoj, kiuj neniam okazas, ne okazas en korpusoj. Alivorte, necesas negativa evidento evidento ne nur pri tio, kio eblas en la lingvo, sed ankaŭ evidento pri tio, kio ne eblas en la lingvo. Pri tio la sola rimedo estas, demandi al indiĝenaj parolantoj.

Kiel en la etnolingvoj gramatikeco estas esence sendependa de logiko kaj konsekvenceco, tio same validas por Esperanto. Estas neniu logika kialo diri “post kiam” kaj ne “post ol”. Estas neniu logika kialo diri “La libro, kiun vi havas...” kaj ne “La libro, kion vi havas...”. Estas neniu logika kialo diri “estus farinta” kaj ne “estis farunta”. Estas vere, ke planita lingvo povas havi plian konsekvencecon kaj regulecon ol etna lingvo; sed la trajtoj de Esperanto plej ofte venas ne de iu logiko, sed de la lingvoj, sur kiuj ĝi baziĝis.

Kiel konduki lingvisto ĉe lingvo sen la kutima datenfonto – indiĝenaj parolantoj? Supozu, ke ni volas scii, ĉu ekzemple (4) estas akcepteblaj, gramatikaj, en Esperanto:

4a] ? Li preventis problemon per pagi frue

know whether (4) are acceptable, grammatical, in Esperanto:

4a] ? Li preventis problemon per pagi frue la kvitancon.

4b] ? La tiel faruta tasko neniam fariĝis.

(4a) uses a preposition with an infinitive complement; (4b) uses one of the “strange” but occasionally encountered participles. Should we present them to a “typical Esperantist”? Melnikov (2001, 604) has aptly written (I translate):

[...] just as in the case of other languages one speaks of the average speaker, we use the notion “typical Esperantist” (TE). However, if the former is the *most frequent* type of language user, the latter represents only the *elite* of the community, elite as regards cultural level among Esperantists. [emphasis mine - KM]

We thus consult members of the Esperantist elite. Perhaps members of the Academy. What will they say about (4)? Well, try it. Esperanto is a planned language, and one plans it on route. Good speakers of Esperanto most likely will try to find some “logic” on the basis of which to construct an argument; if this is not possible, mere taste or custom will decide. Or one will make comparisons with his/her native language. Or perhaps one will point out that Zamenhof never used such constructions, or that they are not found in the Fundamento. Needless to say, one will *not* ask a speaker-from-birth! We now understand (I hope) that a speaker-from-birth is not a native speaker, and does not have the status of an ideal representative of the language.

The result is that for Esperanto (and any successful planned language would suffer the same fate) there exists no set of norms for grammaticality and meanings comparable to the native speakers who provide such norms in the case of the ethnic languages.

la kvitancon.

4b] ? La tiel faruta tasko neniam fariĝis.

(4a) uzas prepozicion kun infinitiva komplemento; (4b) uzas unu el la “strangaj” sed iafaje vidataj participoj. ĉu ni prezentu la frazojn al “tipa esperantisto”? Melnikov (2001, 604) bone skribis:

[...] same kiel en esploroj pri aliaj lingvoj oni parolas pri averaĝa etnolingvano, ni uzos la nocion ‘tipa E-isto’ (TE). Tamen, se la unua estas la plej ofta tipo de lingvoportanto, la dua reprezentas nur la elitajn partojn de la tuta E-istaro, elitajn laŭ la kultura nivelo de la E-parolantoj (EP-j). [mia emfazo – KM]

Ni do demandu al Esperanto-elitanoj. Eble al akademianoj. Kion ili diros pri (4)? Nu, provu ĝin. Esperanto estas planlingvo, kaj oni planas ĝin survoje. Bonaj parolantoj de Esperanto plej verŝajne unue provos trovi ian “logikon”, sur kies bazo eblas konstrui argumenton; se tio ne eblas, simpla gusto aŭ kutimo decidus. Aŭ oni komparos kun sia nacilingvo. Aŭ eble oni atentigos, ke Zamenhof neniam uzis tiujn konstruojn, aŭ ke ili ne estas Fundamentaj. Ne necesas diri, ke oni ne demandas denaskan parolanton. Ni jam komprenas (mi esperas), ke denaska parolanto ne estas indiĝena parolanto, kaj ne havas la statuson de ideala reprezentanto de la lingvo.

La rezulto estas, ke por Esperanto (iu ajn sukcesa planlingvo suferus la saman sorton) ne ekzistas normaro por gramatikeco kaj por signifoj komparebla kun la indiĝenaj parolantoj, kiuj tiel servas ĉe la etnolingvoj.

5 Vagueness and its practical implications / Svageco kaj ĝiaj praktikaj implicaĵoj

Ironically, Esperanto is very precise lexically, in the sense of making distinctions which are probably not found together in any other European language: akcento / akĉento; akordi / agordi; akto / ago; festo / festeno; glaco / vitro; grundo / tero / planko; Izraelo / Israelo; justeco / justico; kampo / agro; koncerto / konĉerto; konscio / konscienco; landa / nacia / ŝtata; leksiko / leksikono; ludi / petoli; materiismo / materialismo; oferi / oferti; operaco / operacio; procedo / proceso / procezo; racia / racionala; racio / rezono; scii / scipovi; sonorilo / tintilo; trinki / drinki; and many others of the same kind. But on the level of the phrase and the sentence we find imprecision. We now take up the question of how to demonstrate this.

If one were to assert that Esperanto is a semantically vague, imprecise language, one might well respond by asking: how then does it work so well? But the fact is that we do not know how well it works, because as far as I know no one has ever examined the comprehension of Esperanto texts. We have always only spoken about expression, which is only half of communication.

Some time ago I began to read a poem by a quite well-known Esperanto poet, the first verse of which was:

mi ŝovis al lokomotivo
ĝuste edzigitan virinon
kaj mi benis tiun foriron
ĉar estis por tio motivo

I read the entire poem several times. but still could not decide whether “ŝovis al lokomotivo” (literally: pushed to a locomotive) in the first line meant that the poetic persona killed the woman, or simply put her on the train. And to this day I do not know. I am inclined to think that he merely shoved her into the train; but I am not sure. Both before then and after

Ironie, Esperanto tre precizas leksike, en la senco, ke ĝi faras distingojn, kiuj verŝajne ne troviĝas kune en iu alia eŭropa lingvo: akcento / akĉento; akordi / agordi; akto / ago; festo / festeno; glaco / vitro; grundo / tero / planko; Izraelo / Israelo; justeco / justico; kampo / agro; koncerto / konĉerto; konscio / konscienco; landa / nacia / ŝtata; leksiko / leksikono; ludi / petoli; materiismo / materialismo; oferi / oferti; operaco / operacio; procedo / proceso / procezo; racia / racionala; racio / rezono; scii / scipovi; sonorilo / tintilo; trinki / drinki; kaj multegaj aliaj tiaj. Sed sur la nivelo de la lokucio kaj la frazo troviĝas malprecizo. Sekvas diskuto pri la problemo, kiel demonstri tion.

Se oni asertus, ke Esperanto estas semantike svaga, nepreciza lingvo, oni rajtus demandi: kial ĝi do tiel bone funkcias? La fakto estas, ke ni ne scias, kiugrade ĝi funkcias, ĉar oni neniam esploris, laŭ mia scio, la komprenadon de Esperantolingvaj tekstoj. Ni ĉiam nur parolis pri sinesprimado, kiu estas nur duono de la interkomunikado. Antaŭnelonge mi komencis legi poemon, de sufiĉe bonekonata Esperanto-poeto, kies unua strofo estis:

mi ŝovis al lokomotivo
ĝuste edzigitan virinon
kaj mi benis tiun foriron
ĉar estis por tio motivo

Mi legis la tutan poemon plurfoje, sed ankoraŭ ne povis decidi, ĉu “ŝovis al lokomotivo” en tiu unua verso signifas, ke la poeta persono mortigis la virinon, aŭ nur pasaĝerigis ŝin en vagonaron. Kaj mi ankoraŭ hodiaŭ ne scias. Mi emas al la konkludo, ke li simple ŝovis ŝin en la trajnon. Sed mi ne certas. Mi post tiam kaj antaŭ tiam legis sufiĉe multon en Esperanto, ĉiam preferante originalajn verkojn, kaj en preskaŭ ĉiu verko mi trovis minimume du-tri partaĵojn, kies intencitan signifon mi ne tutklare vidis. Kaj iom post iom

then I read quite a lot in Esperanto, always preferring original literature, and in every work I found at least two or three passages whose intended meaning escaped me. And little by little I realized what I should have seen from the beginning: although one can “express anything” (as one says) in the interlanguage, no one has systematically explored how much one *understands*. I began to try to think of methods of researching and evaluating the comprehension of Esperanto texts. But immediately I ran into the problem of circular reasoning. Any claim that reader X does not understand something can receive the immediate answer, “Well, reader X does not know Esperanto well enough”. And how do we know that (s)he does not know Esperanto well enough? Because (s)he does not understand the text.

The obvious fact is that “*ŝovi al lokomotivo*” and the like may be perfectly clear to the speaker-writer, but can be vague and imprecise *in the language*. The renowned facility of Esperanto is a result of this imprecision: a writer/speaker simply does not have to worry about the innumerable details that operate in the ethnic languages. But the cost is uncertainty on the part of the reader/hearer. I do not know how to prove this without the sort of experiment that would be immediately invalidated by the circular reasoning mentioned above. Also emotional reactions may prevent honesty in this regard. Only once in my life have I heard an Esperantist say, after an especially obvious case of misunderstanding, “Well, Esperanto is not a very good means of communication”. I myself would not express matters quite so bluntly, but the average Esperantist probably would tolerate nothing even half so heretical.

Perhaps the answer is comparative translations: take a text originally composed in Esperanto which has been translated into several languages, and compare the translations. But even then it could be objected that some translators “knew Esperanto better” than others (to say noth-

mi konstatis ion, kio devintus esti evidenta al mi ekde la komenco: Kvankam oni povas “esprimi ĉion” (kiel oni diras) en la interlingvo, neniam oni sisteme esploris, kiom oni komprenas. Mi komencis pensi pri metodoj por esplori kaj taksi la komprenadon de Esperanto-tekstoj. Sed tuj mi trafis la problemon de cirkla rezonado. Iu ajn pretendo, ke io ne estas komprenata de leganto X, ricevos tuj la respondon “Nu ja, X ne sufiĉe bone scipovas Esperanton”. Kaj kiel oni scias, ke X ne sufiĉe bone scipovas Esperanton? Pro tio, ke liŝi ne komprenis la tekston.

La evidenta fakto estas, ke “*ŝovi al lokomotivo*” kaj similaĵoj eble estas klaraj al la lingvouzantoj, sed povas esti svagaj kaj neprecizaj en la lingvo. La renoma facileco de Esperanto estas rezulto de tiu neprecizeco: oni simple ne devas ĝeni sin pri la sennombraj detaloj, kiuj rolas en la gramatikeco de la etnolingvoj. Sed la kosto estas necerteco por la aŭdanto/leganto. Mi ne scias, kiel pruvi tion, sen tiaj eksperimentoj, kiujn tuj senvalidigus la cirkla rezonado ĉi-supre aludita. Ankaŭ garantiibla emocia reago povas preventi honestecon tiurilate. Nur unu fojon dum mia vivo mi aŭdis esperantiston rimarki, post aparte klara kazo de miskompreno: “Nu, Esperanto ne estas tre bona komunikilo.” Mi mem ne esprimus la problemon tiel severe, sed la averaĝa esperantisto tre verŝajne ne tolerus ion eĉ duone tiel herezan.

Eble kredeblas la utileco de komparaj tradukoj: oni prenu originalan Esperantotekston, kiu tradukiĝis plurlingven, kaj komparu la tradukojn. Sed eĉ tiam eblus objeti, ke iuj tradukintoj “pli bone scipovis Esperanton” ol aliaj (se diri nenion pri la malabundo de alilingven tradukitaj Esperanto-tekstoj).

Tamen, la praktikaj implicaĵoj de svaĝeco estas nenio, kompare kun la teoriaj implicaĵoj.

ing of the scarcity of multiply translated original Esperanto texts).

However, the practical implications of vagueness are as nothing compared to its theoretical implications.

6 Vagueness and its theoretical implications / Svageco kaj ĝiaj teoriaj implicaĵoj

6.1 5.1 In general / Ĝenerale

One cannot find the principles that relate sentences and meanings, if one does not know the meanings. And in case after case I have found that even the most experienced Esperantists have different notions about non-lexical meaning. For one “iri en la ĝardenon” is telic; for another it is not. For one “la” has one set of meanings, for another, a different set. For one verbal ‘-ad’ indicates duration; for another merely “insistance on duration”. For one “komenci” is transitive; for another not. For one “korektiĝi” can mean “become correct”; for another not. “-ata/-ita” is a worn out example. Every reader might extend the list to the point of boredom; and splitting hairs about individual examples does not really diminish the general problem. A minimal postulate for any science is that different observers agree on the data; this is required if we are to reach the level of scientific examination. This matters especially when the observers in question are speakers of a language that is being examined⁵.

There are of course cases of nebulous lexical meanings as well. In an internet chat room I once typed, “Pardonu, mi devas kontroli la poŝton” and an Italian asked me if I was minister of a postal service. And so on. But the lexical problem has a theoretical solution: ruthlessly enforced use of a single dictionary would be enough! Sentence meanings are a different sort of problem.

It is absolutely impossible to do linguistic analyses under such conditions. Very often in my internet articles I wrote that “X cannot mean Y”. I now realize I had no right to say anything of the kind:

Ne eblas trovi la principojn, kiuj interligas frazojn kaj signifojn, se oni ne scias la signifojn. Kaj en kazo post kazo mi trovis, ke eĉ la plej spertaj esperantistoj havas malsamajn nociojn pri neleksikaj signifoj. Por unu “iri en la ĝardenon” estas telea; por alia ne. Por unu ‘la’ havas unu signifaron, por alia alian. Por unu verba ‘-ad’ indikas daŭron; por alia nur “insiston pri daŭro”. Por unu ‘komenci’ estas transitiva; por alia ne. Por unu ‘korektiĝi’ povas signifi “fariĝi korekta”; por alia ne. Jam trivita ekzemplo estas ‘-ata’/’-ita’. Ĉiu leganto povus longigi la liston ĝis enuo, kaj harfendi pri unuopaj ekzemploj ne helpos. Minimuma postulaĵo por ajna scienco estas, ke malsamaj observantoj atingu la samajn konkludojn; tio necesas por atingi la nivelon de scienca esploro. Tio aparte gravas, kiam la koncernaj observantoj estas parolantoj de ekzamenata lingvo⁶.

Ekzistas kompreneble ankaŭ nebulaj leksikaj signifoj. Mi iam tajpis en retbabilejo: “Pardonu, mi devas kontroli la poŝton”, kaj italino demandis, ĉu mi estas ministro pri poŝta servo. Kaj tiel plu. Sed la leksika problemo havas teoriantan solvon: absoluta desupra trudo de unusola vortaro sufiĉus! La frazsignifoj estas pli granda problemo kaj tute alispeca.

Absolute ne eblas fari lingvistikajn analizojn sub tiaj kondiĉoj. Oftege en miaj retartikoloj mi skribis ke X “ne povas signifi” Y. Nun mi komprenas, ke mi tute ne rajtis diri ion tian: la sekva esperantisto, kiun mi renkontos, eble diros al mi la malon. Kion fari? Sen negativa evidento eblus vivteni sin per korpusoj (kvankam tiu aliro tre eksdatas kaj ne havebligas ne-

the next Esperantist I meet might tell me the opposite. What to do then? One might survive with mere corpora (though that approach is hopelessly out of date and does not yield negative evidence), but not knowing more or less precisely what a sentence or phrase *means* – that is too much. Hence my conclusion that though esperantology is viable, there can be no linguistics of Esperanto.

6.2 Concrete example / Konkreta ekzemplo

In order to give a concrete example of the impossibility of satisfactorily solving linguistic problems in the case of Esperanto, I will use *des*-expressions lacking corresponding *ju*-expressions. We will conduct ourselves normally: look at data, set up a hypothesis, and (crucially) set about testing the hypothesis.

The meaning of the construction *ju (mal)pli X, des (mal)pli Y*, where *X* and *Y* are quantitative or are so interpretable, is clear (for the sake of the following argumentation please keep in mind the meanings of *X* and *Y*):

1] *Ju pli mi argumentis, des pli forte li rezistis.*

The relative order of the *ju*- and *des*-expressions is irrelevant. More interesting and subtle is the case of *des*-expressions without accompanying *ju*-expressions, as in (2):

2] *Se Johano ne venos, des pli bone.*

Often, instead of a *ju*-expression, there is a *ke*-expression:

3] *Des pli bone, ke Johano ne venos.*

Not infrequently in texts we find also *ĉar*-expressions, functioning in the same way as *ke*-expressions. In these three cases, in principle *X* does not have to be quantitative – as indeed it is not in (2) and (3). In fact the mere occurrence of *ke*- and *ĉar*-expressions proves that *X* can be a non-quantitative: such expressions with *des*

gativan evidenton), sed sen scii pli-malpli precize, kion frazo aŭ lokucio signifas – tio estas pli ol tro. Rezultas mia konkludo, ke ne eblas apliki lingvistikon al Esperanto; esperantologio eblas, sed priesperanta lingvoscienco ne.

Por doni konkretan ekzemplon de la neebleco finsolvi lingvistikajn problemojn en Esperanto, mi uzos la '*des*'-esprimon sen partnera '*ju*'-esprimo. Ni kondukos normale: rigardos datenojn, starigos hipotezon, kaj (kruce) klopodos testi la hipotezon.

La signifo de la konstruo '*ju (mal)pli X, des (mal)pli Y*', kie *X* kaj *Y* estas kvantaj a. kvante interpreteblaj esprimoj, estas klara (pro la sekva argumentado bv. atenti la signifon de *X* kaj *Y*):

1] *Ju pli mi argumentis, des pli forte li rezistis.*

La relativa ordo de la '*ju*'- kaj '*edes*'-esprimoj ne gravas. Pli interesa kaj subtila estas '*des*'- esprimo sen '*ju*'-esprimo, kiel en (2):

2] *Se Johano ne venos, des pli bone.*

Ofte anstata. '*ju*'-esprimo estas '*ke*'-esprimo:

3] *Des pli bone, ke Johano ne venos.*

Ne malofte en tekstoj ankaŭ troviĝas '*ĉar*'-esprimo, funkcia samkiel '*ke*'-esprimo. En tiuj tri kazoj, principe *X* ne nepre devas esti kvanta . kiel .i ne estas en (2) kaj (3). Fakte la nura ekzisto de '*ke*'-esprimoj kaj '*ĉar*'-esprimoj pruvas, ke *X* povas esti nek- kvanta esprimo: tiaj esprimoj kun '*des*' tipe asertas ion.

typically *assert* something.

The analysis of Wennergren (2005, 17.4), which certainly suffices for practical purposes, proposes two theses to account for cases in which *ju*-expressions and *ke-/ĉar*-expressions are lacking. In both theses, in spite of cases like (2) and (3) where X is not quantitative, an underlying *ju* is assumed. The first thesis is straightforward (I translate):

Sometimes *des* appears by itself, without *ju*. Then a *ju*-expression (often an entire sentence with a *ju*-expression) is somehow understood:

La saloneto [...] ne estis vasta, tial des pli frapis la okulojn la eleganteco de ĝia aranĝo... [The narrower an elegant parlor is, the more its elegance strikes the eye.]

Baldaŭ ili ekamis la silenteman submajstron, kiu malmulte parolis, sed des pli multe laboris...
Underlying idea: *Ju pli malmulte oni parolas, des pli multe oni laboras.* [The less one talks, the more one works.]

The other thesis of Wennergren (2005) is an underlying *ju*-expression with an accompanying idea of truth or validity:

Often unaccompanied *des* appears in two-sentence constructions, in which the truth or validity of the two sentences plays a role: *Neniu iam gustumis tian supon, des pli neniu ion sciis pri la maniero de ĝia pretigado...* *Ju pli estas vere, ke neniu gustumis, des pli estas vere, ke neniu ion sciis pri la maniero de pretigado.* [The more it is true that no one had tasted it, the more it is true that no one knew how it was prepared.]

I understand the motivation for the second analysis, but one must object to the notion that truth or validity are quantitative. In addition, note the result of applying the two theses to (2):

2a] *Se Johano ne venos, des pli bone.* (? *Ju pli Johano ne venos, des pli bone.*) [The more Johano does not come, the better.]

La analizo de Wennergren (2005, 17.4), kiu certe sufiĉas por praktikaj celoj, proponas du tezojn por pritrakti la kazojn, kie mankas kaj 'ju'-esprimo kaj 'ke'/'ĉar'-esprimo. En ambaŭ tezoj, malgraŭ kazoj kiel (2) kaj (3) kie X ne estas kvanta, temas pri subkomprenata 'ju'. La unua estas simpla subkomprenata 'ju'-esprimo:

Iafoje 'des' aperas sola, sen 'ju'. Tiam 'ju'-esprimo (ofte tuta frazo kun 'ju'-esprimo) estas iel subkomprenata: *La saloneto [...] ne estis vasta, tial des pli frapis la okulojn la eleganteco de ĝia aranĝo...*

Subkomprenata estas la ideo: *Ju pli malvasta estas eleganta salono, des pli la eleganteco frapas la okulojn.*

Baldaŭ ili ekamis la silenteman submajstron, kiu malmulte parolis, sed des pli multe laboris... Subkomprenata ideo: *Ju pli malmulte oni parolas, des pli multe oni laboras.*

La alia tezo de Wennergren (2005) estas subkomprenata 'ju'-esprimo kun subkomprenata ideo pri vereco aŭ valideco:

Ofte sola 'des' aperas en du frazaj konstruoj, kie temas pri la vereco, la valideco, de la du frazoj:

Neniu iam gustumis tian supon, des pli neniu ion sciis pri la maniero de ĝia pretigado... *Ju pli estas vere, ke neniu gustumis, des pli estas vere, ke neniu ion sciis pri la maniero de pretigado.*

Mi komprenas la intencon de la dua analizmaniero, sed necesas objeti al la nocio, ke vereco/ valideco estas kvantaj. Sed krom tio rimarku la rezultojn de apliko de la du tezoj al (2):

2a] *Se Johano ne venos, des pli bone.* (\neq *Ju pli Johano ne venos, des pli bone.*)

2b] *Se Johano ne venos, des pli bone.* (\neq *Ju pli estas vere/valide, ke Johano ne venos, des pli bone.*)

Analizo (2a) ne sukcesas, ĉar *Ju pli Johano ne venos* implicas antaŭsupozon, ke *Johano kutime kaj regule venas dum certa*

2b] Se Johano ne venos, des pli bone. (? Ju pli estas vere/valide, ke Johano ne venos, des pli bone. [The more it is true/valid, that Johano does not come, the better.]

Analysis (2a) fails because *Ju pli Johano ne venos* carries a presupposition that Johano customarily and regularly comes during a certain period of time. This is not a part of the meaning of (2).

Analysis (2b) is not explanatory because of the haziness of truth / validity in this sort of context. Under what conditions would it be more or less true or valid that Johano will come, than under other conditions?

The problem is that Wennergren (2005) assumes that X must somehow be quantitative, even if *ju (mal)pli* is lacking. To cap the argument against this assumption, let us consider cases where a *se*-sentence expresses *identity*:

3] Se Johano estas la ĉefministro, des pli bone. (? *Ju pli Johano estas la ĉefministro... / *Ju pli vere / valide estas, ke Johano estas la ĉefministro...) [The more John is the prime minister... The more true/valid it is that John is the prime minister...]

Identity lacks quantity and relative truth / validity: one either is the prime minister or not. The only factor that concerns the language user is the identity of John as the prime minister, not the “degree” of identity. (However, as we will see below, we cannot completely escape gradation.) Note in passing that we cannot claim that in cases like (3), the *se*-sentence functions like the *ke*-sentence. (3) and (4) differ in meaning:

3] Se Johano estas la ĉefministro, des pli bone.

4] Ke Johano estas la ĉefministro, des pli bone.

(3) is a hypothetical, while (4) is an assertion, due to the difference between *se* and *ke*.

periodo da tempo. Tio ne estas parto de la signifo de (2). Analizo (2b) ne estas klariga pro la nebuleco de vereco/valideco en ĉi tia kunteksto. Sub kiaj cirkonstancoj estas pli aŭ malpli vere aŭ valide, ke Johano venos, ol sub aliaj cirkonstancoj? La problemo estas, ke PMEG supozas, ke X devas iel esti kvanta, eĉ se mankas “ju (mal)pli”. Por kroni la argumenton kontra. tiu supozo, ni konsideru kazon, kie la ‘se’-frazo esprimas identecon:

3] Se Johano estas la ĉefministro, des pli bone. (≠ *Ju pli Johano estas la .efministro... / *Ju pli vere / valide estas, ke Johano estas la ĉefministro)

Identeco ne havas kvantecon nek relativan verecon/validecon; oni aŭ estas la ĉefministro aŭ ne. La sola faktoro kontentiga por la parolanto estas la identeco de Johano kiel la ĉefministro, ne ties “grado”. (Tamen, kiel ni vidis sube, ne eblas tute eskapi gradecon.) Rimarku pasante, ke ne eblas pretendi, ke en ekzemploj kiel (3), la ‘se’-frazo funkcias samkiel ‘ke’-frazo. (3) kaj (4) malsamas je signifo:

3] Se Johano estas la ĉefministro, des pli bone.

4] Ke Johano estas la ĉefministro, des pli bone.

(3) estas hipoteza esprimo, dum (4) estas aserta esprimo, pro la diferenco inter ‘se’ kaj ‘ke’. ĝis nun mi uzis inventitajn ekzemplojn, kun tiu blinda kuraĝo, kiu ĉiam necesas por diri ion lingvistikan pri Esperanto: eble aliuloj ne akceptus (2)-(4), kie X ne estas kvanta. Ni rigardu do kelkajn ekzemplojn el la Tekstaro⁸:

5] Neniu ĝin vidis, des pli bone, eĉ ne Fanny. (Fundamenta Krestomatio de la Lingvo Esperanto) (≠ Ju pli neniu ĝin vidis.../Ju pli veras/validas, ke neniu ĝin vidis...)

6] Petro forestas, murmuris la malfeliĉulino; des pli bone. (ĉu li?) (≠ Ju pli Petro forestas.../Ju pli veras/validas, ke Petro fores-

Up to now we have used invented examples, with that blind courage always needed to say anything linguistic about Esperanto: perhaps others would not accept (2) - (4), in which X is not quantitative. Let us therefore consider some examples from the Tekstaro⁷:

5] Neniu ĝin vidis, des pli bone, eĉ ne Fanny. (Fundamenta Krestomatio de la Lingvo Esperanto) (? Ju pli neniu ĝin vidis.../Ju pli veras/validas, ke neniu ĝin vidis...)

6] Petro forestas, murmuris la malfeliĉulino; des pli bone. (Ĉu li?) (? Ju pli Petro forestas.../Ju pli veras/validas, ke Petro forestas...)

7] Sanĉo, kiu vidis tiom da homoj nudaj, restis mirigita, des pli kiam li vidis starigi tendon... (Don Kihoto de la Manĉo en Barcelono) (? Ju pli vidis... /Ju pli veras/validas, ke vidis...)

8] La saloneto, en kiu troviĝis tiuj du virinoj, ne estis vasta, tial des pli frapis la okulojn la eleganteco de ĝia aranĝo. (Marta) (? ...ju pli ne estis vasta.../ju pli veras/validas, ke ne estis vasta...)

9] La ĵus disvolvigintan lekanton ili tute ne rimarkis, sed des pli atente la lekanto rigardis ilin... (? Ju pli tute ne rimarkis.../Ju pli veras/validas, ke tute ne rimarkis...)

Note that (5) - (9) assert the content of X, and do not quantify or hypothesize it, just as in (2) - (4).

Regarding the meaning of unaccompanied des I of course have a more or less precise notion, because English has two constructions which, taken together, are able to translate all such expressions: *so much the -er* (positive), and *let alone* (negative):

If John doesn't come, so much the better. The room was small; so much the more striking was its elegance. He spoke little, but worked so much the more. No one ever tasted such soup, let alone knew how it was prepared. It is better that I hear it, so much the more since it is short. etc.

tas...)

7] Sanĉo, kiu vidis tiom da homoj nudaj, restis mirigita, des pli kiam li vidis starigi tendon... (Don Kihoto de la Manĉo en Barcelono) (≠ Ju pli vidis... /Ju pli veras/validas, ke vidis...)

8] La saloneto, en kiu troviĝis tiuj du virinoj, ne estis vasta, tial des pli frapis la okulojn la eleganteco de ĝia aranĝo. (Marta) (≠ ...ju pli ne estis vasta.../ju pli veras/validas, ke ne estis vasta...)

9] La ĵus disvolvigintan lekanton ili tute ne rimarkis, sed des pli atente la lekanto rigardis ilin... (≠ Ju pli tute ne rimarkis.../Ju pli veras/validas, ke tute ne rimarkis...)

Rimarku, ke (5)-(9), asertas la enhavon de X, ne kvantigas nek hipotezigas ĝin, samkiel en (2)-(4).

Pri la signifoj de sola 'des' mi mem kompreneble havas pli-malpli precizan ideon, ĉar la angla havas du konstruojn, kiuj kune facile povas traduki ĉiujn esprimojn kun sola 'des': so much the *-er* (pozitiva) kaj *let alone* (negativa):

If John doesn't come, so much the better. The room was small; so much the more striking was its elegance. He spoke little, but worked so much the more. No one ever tasted such soup, let alone knew how it was prepared. It is better that I hear it, so much the more since it is short. ktp. Sur tiu bazo, kaj/aŭ surbaze de simpla "esperantista intuicio", ni povas starigi hipotezon por testi:

10 HIPOTEZO] Sola 'des'-esprimo estas ekstercentra konstruo (bezonas ion alian en la kunteksto por havi signifon), signifanta, ke io en la lingva kunteksto, ni nomu ĝin X, kreas pli altan atendeblecon (sed ne certecon) de Y, ol Y havus sen X. Y estas ĉiam kvante interpretebla.

(10) ne estas la plena hipotezo, kiu stariĝus en reala analizo, sed ĝi servas por nia argumento. (Reala hipotezo estus pragmatika, por inkludi la kazojn, kie tute mankas enteksta X: (homo envenas kaj oni tion vidante diras "Des pli bone!")

On this basis, or on the basis of “Esperantist intuition”, we might set up a hypothesis to test:

10 HYPOTHESIS] An unaccompanied des-expression (of the form *X des pli Y*) is an exocentric construction (needs something else in the context in order to have meaning) whose meaning is that something in the linguistic context, call it *X*, creates a higher expectancy (but not certainty) for *Y*, than *Y* would have without *X*. *Y* is always quantitatively interpretable.

(10) is not the actual hypothesis that we would wish to set up in a real analysis, but it will serve the purposes of our argument. (A real hypothesis would be pragmatic, in order to include the cases with no textual *X*: a man enters a room and someone, seeing him, says simply *Des pli bone!*)

Now the crucial, decisive step: testing the hypothesis. Here negative evidence plays a role: what sentences are not grammatical?

If (10) is valid, (11) - (13) are, among other sentences, not possible in Esperanto:

11] ? Johano havas 4 infanojn; des pli li havas 3 infanojn.

12] ? Konatojn li bonvenigas, des pli li bonvenigas fremdulojn.

13] ? Marso estas planedo, des pli mi ŝatas terpomflokajn.

(11) is not possible, firstly because *Y* is not quantitative, secondly because according to the hypothesis unaccompanied *des* cannot express complete certainty, only greater expectancy. (12) is not possible because *X* does not increase the expectancy of *Y* (but rather the reverse). (13) is not possible because *X* does not increase the expectancy of *Y*, being wholly unrelated to *Y* (under normal circumstances). I dare say any experienced Esperantist would reject (11) - (13).

But soon we encounter more questionable cases:

Nun la kruca decida paŝo: testi la hipotezon. Nun rolas negativa evidento: kiuj frazoj ne eblas?

Se (10) validas, ne eblas en Esperanto interalie (11-13):

11] ? Johano havas 4 infanojn; des pli li havas 3 infanojn.

12] ? Konatojn li bonvenigas, des pli li bonvenigas fremdulojn.

13] ? Marso estas planedo, des pli mi ŝatas terpomflokajn.

(11) ne eblas, unue ĉar *Y* ne estas kvanta, due ĉar laŭ la hipotezo sola ‘des’ ne povas esprimi tutan certecon, nur plian atendeblecon. (12) ne eblas, ĉar *X* ne pliigas la atendeblecon de *Y* (sed inverse). (13) ne eblas, ĉar *X* ne pliigas la atendeblecon de *Y*, tute ne rilatante al *Y* (en normale kredeblaj kunteksto). Mi aŭdacas diri, ke ĉiuj spertaj esperantistoj malakceptus (11)-(13).

Sed baldaŭ ni alvenas al dubindaj ekzemploj:

14] ? Li estis simpatia; des pli la aliaj ŝatis lin.

15] ? La arbaro estis tre danĝera; des pli ni evitis ĝin.

16] ? La juvelo estis altvalora; des pli oni volis ĝin.

Laŭ mia intuicio estas io stranga pri (14)-(16), kvankam ili plenumas ĉiujn kondiĉojn de (10). Kaj tiu strangeco ricevas lumon, kiam ni komparas (14)-(16) kun (14’)-(16’), kie anstataŭ ‘des pli’ ni havas ‘tial’:

14’] Li estis simpatia; tial la aliaj ŝatis lin.

15’] La arbaro estis tre danĝera; tial ni evitis ĝin.

16’] La juvelo estis altvalora; tial oni volis ĝin.

La demando nun reduktiĝas (almenaŭ provizore) al tio, kio estas la diferenco inter ‘des pli’ kaj ‘tial’. Al mi tre helpas, konsideri ankaŭ (14’)-(16’):

14] ? Li estis simpatia; des pli la aliaj ŝatis lin.

15] ? La arbaro estis tre danĝera; des pli ni evitis ĝin.

16] ? La juvelo estis altvalora; des pli oni volis ĝin.

According to my intuition there is something strange about (14) - (16), even though they conform to all conditions of (10). Some light is shed on this strangeness if we compare (14) - (16) with (14') - (16'), where instead of *des pli* we have *tial*:

14'] Li estis simpatia; tial la aliaj ŝatis lin.

15'] La arbaro estis tre danĝera; tial ni evitis ĝin.

16'] La juvelo estis altvalora; tial oni volis ĝin.

The question now reduces (at least temporarily) to what the difference is between *des pli* and *tial*. For me it is very helpful also to consider (14'') - (16''):

14'') Li estis ankaŭ simpatia; des pli la aliaj ŝatis lin.

15'') La arbaro estis ankaŭ tre danĝera; des pli ni evitis ĝin.

16'') La juvelo estis ankaŭ altvalora; des pli oni volis ĝin.

(14'') - (16'') for me are considerably more acceptable than (14') - (16'). Why? One might explore this – if one were sure it is a fact about Esperanto and not merely a fact about one person's ethnic-language intuition.

If it were up to me I would add to (10): "The propositional content of Y, without *ju (mal)pli*, is presupposed". I. e., *des pli p* means among other things "presupposing *p*". The meaning of (2) therefore is approximately, among other things, that the situation is already good, and if John does not come, the situation will be even better.

If this revised (10) is correct, cases like (17) are not possible in Esperanto:

14'') Li estis ankaŭ simpatia; des pli la aliaj ŝatis lin.

15'') La arbaro estis ankaŭ tre danĝera; des pli ni evitis ĝin.

16'') La juvelo estis ankaŭ altvalora; des pli oni volis ĝin.

(14'')-(16'') por mi estas multe pli akcepteblaj, ol (14)-(16). Kial? Eblus esplori tion sed nur se ni scius, ke tio estas fakto pri Esperanto kaj ne nur fakto pri mia lingvaneco.

Se nur temus pri mi, mi aldonus al (10): "La propozicia enhavo de Y, sen 'ju (mal)pli', estas antaŭsupozata." T.e. "des pli p" signifas interalie "se jam antaŭsupozi p". La signifo de (2) ekzemple do estus proksimume ke jam estas bone, kaj se Johano ne venos, estas eĉ pli bone. Se la tiel reviziita (10) ĝustas, kazoj kiel (17) ne eblas en Esperanto:

17a] ? Li neniam antaŭue fumis, kaj/sed sub la nova streso de sia laboro, des pli li (nun) fumis.

17b] ? La duko ĉiam preferis loĝi en la ĉefurbo, kaj/sed pro la novaj impostoj des pli li (nun) emis al la kamparo.

17c] ? La muro estis en bona kondiĉo, kaj/sed rezulte de la eksplodo, ĝi (nun) des pli disfalis.

Mi kredas, ke la plej spertaj esperantistoj ne interkonsentus pri la akceptebleco de (17), des malpli, ke eblas interpretoj, kiuj pravigus tiujn ekzemplojn kondiĉe ke ni elektu 'sed' kaj ne 'kaj'. Ekzemple (17a) estus taŭga sub la interpreto, ke la frazo samtempe anoncas novan fakton (li nun fumas), kaj emfazas ties kompreneblecon per "des pli" plus la alia nova fakto (lia laboro stresigas). Aŭ eblus argumenti ke "des pli" reliefigas, ke nova stato aparte novas pro antaŭa mala stato. Alivorte, eblas raciigi akcepteblecon de (17). Tio estas grava punkto: kiam esperantisto trafas nekutiman frazon aŭ lokucion, li/ŝi plejofte rezonas pri ĝi. Kontraste, indiĝena parolanto de sia lingvo simple respondas, ĉu tiu frazo aŭ lokucio apartenas al la lingvo,

17a] ? Li neniam antaŭue fumis, kaj/sed sub la nova streso de sia laboro, des pli li (nun) fumis.

17b] ? La duko ĉiam preferis loĝi en la ĉefurbo, kaj/sed pro la novaj impostoj des pli li (nun) emis al la kamparo.

17c] ? La muro estis en bona kondiĉo, kaj/sed rezulte de la eksplodo, ĝi (nun) des pli disfalis.

I doubt that the majority of even experienced Esperantists would agree regarding the acceptability of (17), especially considering that interpretations are possible which would justify these examples – on the condition that *sed* is chosen rather than *kaj*. For example (17a) might be appropriate under the interpretation that this sentence both introduces new information (he now smoked) and emphasizes its expectancy by means of *des pli* plus the other new fact (he was under stress from work). Or one might argue that *des pli* brings into relief the fact that the new situation is especially striking due to the previous opposite situation. This is an important point: when an Esperantist encounters an unusual phrase or sentence, (s)he most often *rationalizes* about it. In contrast, a native speaker of his/her language asks simply whether the sentence or phrase belongs to his/her language, or not. It seems to me that an important factor in Esperantists' language disputes is just this difference. The English equivalents of (17), for example, are clearly unacceptable: in the case of ethnic languages, reasoning always yields to grammaticality.

If one explores texts, one is tempted to the conclusion that sometimes unaccompanied *des pli* means little more than “even more” or “especially”. In an internet text I found, for example:

18] Multaj aferoj en ĝi [ĝina kulturo] estas ne tradukeblaj, tio estas *des pli* elstara koncerne al ekonomio.

Hopefully from this discussion it is

aŭ ne. ŝajnas al mi, ke grava elemento en esperantistaj prilingvaj disputoj ŝuldiĝas al tiu diferenco. La anglaj ekvivalentoj de (17) estas ekzemple klare neakcepteblaj: ĉe la etnolingvoj, rezonado ĉiam cedas al gramatikeco. Se oni esploras tekstojn, oni sentiĝas eĉ al la konkludo, ke iafoje sola ‘des pli’ signifas apenaŭ pli ol ‘eĉ pli’ aŭ ‘aparte’. En reta teksto ni trovas ekzemple:

18] Multaj aferoj en ?i [ĝina kulturo] estas ne tradukeblaj, tio estas *des pli* elstara koncerne al ekonomio.

Esperable el tiu ĉi diskuto videbliĝas la nebleco eltiri el lingvo, kiun ĉiuj parolas kiel fremdlingvon, la subtilajn intuiciojn, kiuj nepras por lingvosciencia analizo. Ne eblas akiri ajn datenojn (vidu la sekvan sekcion 6.0), kiuj ebligas la testadon de hipotezoj, el kio sekvas neeblo malkovri principojn (regulojn), kiuj ligas frazojn kaj lokuciojn al signifoj. La kialo estas, ke la signifoj mem estas neprecizaj, svagaj mankas la konstanta referenco de la indiĝena parolanto.

clear that one cannot extract, from a language spoken as a foreign language by all its speakers, the subtle intuitions needed for linguistic analysis. One cannot obtain data (see section 6.0 following) enabling the testing of hypotheses, from which follows the impossibility of finding principles (rules) which link sentences and phrases to meanings. The reason is that the meanings themselves are vague and imprecise, lacking the constant authority of the native speaker.

7 Crucial data / Krucaj datenoj

In all sciences, including the human sciences, the concept “crucial data” plays a role. Crucial data are data which force a theoretical decision. A recurring problem regarding crucial data is that to the layman they often seem unnatural, contrived, in some sense artificial. An example from Esperanto grammar is the root pair *bros-* and *komb-*, always used (together with other similar pairs) to bring out the nature of the problem of arbitrary grammatical categories. Many Esperantist grammarians are of the opinion – and sometimes even explicitly argue – that one may safely ignore such pairs, since in most cases the grammatical category of an Esperanto root is “natural” and “self-evident”, and therefore non-problematic. But precisely such pairs as *bros-* and *komb-* are crucial data. Chosen from the same semantic field, they force a theoretical decision: are root categories in principle arbitrary or not?

Crucial data are nearly always infrequent. An Esperantist could live out his/her entire life without ever having to think about sentences like (17) discussed above. But what educated person would reject laboratory experiments on the ground that such situations as are found in the laboratory rarely if ever occur outside it? Some crucial situations do not even occur in laboratories. Think for example of Schrödinger’s cat: how often, in nature, is a cat to be found in a box with a photon-emissor, coupled with just such

En ĉiuj sciencoj, inkluzive la homsciencojn, ludas rolon la koncepto “krucaj datenoj”. Krucaj datenoj estas datenoj, kiuj necesigas teoriantan decidon. La ĉefa problemo pri krucaj datenoj estas, ke per laikaj okuloj ili ŝajnas nenaturaj, maloftaj, eĉ iusence artefaritaj. Ekzemplo el la Esperanta gramatiko estas la radikoparo ‘bros-’ kaj ‘komb-’, ĉiam uzataj (kune kun aliaj paroj) por atentigi pri la problemo de arbitraj gramatikaj karakteroj. Multaj Esperantogramatikistoj opinias, kaj ifoje eĉ eksplite argumentas, ke tiajn parojn endas ignori, ĉar en plej multaj kazoj, gramatika kategorio de Esperanto-radiko estas “natura”, “memevidenta” kaj do senproblema. Sed ĝuste tiaj paroj kiel ‘bros-’ kaj ‘komb-’ estas krucaj datenoj: ili necesigas teoriantan decidon.

Krucaj datenoj preskaŭ ĉiam estas maloftaj. Esperantisto facile povus pasigi sian tutan vivon sen iam devi pensi pri frazoj kiel (17) ĉi-supre. Sed kiu klerulo malakceptus laboratoriajn eksperimentojn surbaze de tio, ke tiaj situacioj preskaŭ neniam, aŭ eĉ ja neniam ajn, okazas en la naturo? Iuj eĉ ne okazas en laboratorioj. Pensu ekzemple pri la kato de Schrödinger: kiel ofte en la naturo estas kato en skatolo kun foton-emisiilo, kuplita kun ĝuste tia aparato, per kiu unuopa emisiero povas mortigi la katon? Ktp. Aŭ kiom ofte kanonkuglo kaj plumo samtempe falas en vakuo?

Ne adekvatas do respondi al ĉiu teorie interesa demando pri nia lingvo, ke “tamen plej ofte tio ne ĝenas”. ĉar ĉiam eblas

an apparatus as can cause a single photon emission to kill the cat? Etc. Or how often in nature does a feather and a cannon-ball fall together in a vacuum?

It is therefore inadequate to respond to every theoretically interesting question about our language with “but most of the time there’s not a problem”. For it is always possible systematically to avoid just the phenomena which most clearly reveal the problem in question.

8 The “theory” of Esperanto / Svageco kaj ĝiaj praktikaj implicoj

Monolingual speakers of ethnic language L who have never studied another language have no reason to suppose that other languages are more than word-for-word translations of L. To say in English for example *Ich weiss nicht, wo ich meinen Stock gelassen habe*, one would simply translate each word successively: “I know not, where I my stick left have”. How would a naive monolingual know otherwise? (S)he has experienced only his/her own language.

In spite of this, Zamenhof and the Zamenhofians gave the world an international language with a sketchy grammar and texts to be imitated, and expected that a German user, for example, would rapidly learn, somehow, that one does not say “Mi ne scias, kie mi mian bastonon lasis”. I once encountered an American beginner in Esperanto who actually did speak entirely in English calques. (“Where are you from?” became “Kie estas vi el”), and in internet chat rooms one can find similar phenomena, mainly in the case of interlanguage users who have already become accustomed to their own calquing “dialect” of Esperanto. Of course, in the beginning most of those who used Esperanto were not linguistically naive. But recall that the ideal application of Esperanto was supposed to occur precisely when a monolingual uses it as an auxiliary language! A pure monolingual would have an incredible amount to learn, de-

sisteme eviti ĝuste la fenomenojn, kiuj plej malkaŝas la koncernan problemon.

Unulingvaj parolantoj de etnolingvo L, neniam studinte alian lingvon, havas nenian kialon supozi, ke ĉiuj aliaj lingvoj estas pli ol laŭvortaj tradukoj de L. Por diri en la angla ekzemple *Ich weiss nicht, wo ich meinen Stock gelassen habe* germano simple traduku ĉiujn vortojn sinsekve: *I know not, where I my stick left have*. Kiel neklerulo scius alie? Li/ŝi nur spertis sian propran lingvon.

Malgraŭ tio, Zamenhof kaj la Zamenhofanoj donacis al la mondo internacian lingvon kun skiza gramatiko kaj imitendaj tekstoj, kaj atendis, ke ekzemple germana uzanto rapide lernu iamaniere, ke oni ne diras: “Mi ne scias, kie mi mian bastonon lasis”. Mi fakte renkontis usonan komentanton, kiu parolas tiel, per anglaj paŭsoj (Where are you from? fariĝis “Kie estas vi el?”), kaj en la babilejoj oni facile detektas similaĵojn, precipe ĉe homoj, kiuj ŝajne jam al kutimiĝis al sia propraj paŭsemaj “dialektoj” de Esperanto. Kompreneble, ekde la komenco homoj, kiuj uzadis Esperanton, ne estis lingve naivaj. Sed pensu foje, ke la ideala apliko de Esperanto supozeble okazas, kiam unulingvulo uzas ĝin kiel helplingvon ! Pura unulingvulo havus nekredeble multon por lerni, depende kompreneble de sia etnolingvo. Sed kion faras ni malnaivuloj? Ni paŭsas el niaj propraj lingvoj en Esperanton, kiam ne haveblas modeloj en Esperanto. Kaj la haveblaj modeloj en Esperanto, kvankam tre imponaj por planlingvo, neniel sufiĉe riĉas

pending of course on his/her native language.

But what do we linguistic sophisticates do? We calque from our native languages into Esperanto, when Esperanto models are not available. And the available models in Esperanto, though quite impressive for a planned language, are by no means rich enough to meet all needs. Recently I have observed many probably unsuspected anglicisms (ironically) in Esperanto, due to the fact that often native speakers of language L1, who happen to know a bit of L2 as well, borrow patterns of L2 for their eventual L3 (e.g., Esperanto), if only to “avoid nationalisms”.

Technically the problem with syntactic vagueness in Esperanto can be expressed as follows: although unmarked constructions simply obey the rules of the language (e.g., *La hundo vidis la katon*), marked constructions (e.g., *Je mia surprizo li finis frue*, and the like) come either from the ethnic native languages of the Esperantists, or from other ethnic languages which they happen to know. Kay (2002, 1) describes marked constructions in the following way:

Many constructions are neither “rules”, in the sense in which a rule [...] is blind to all properties of words beyond their category and bar level, nor “idioms”, in the sense of belonging to a lexicon of syntactically opaque objects...

In Esperanto, most marked constructions vary according to the general linguistic knowledge of the individual Esperantist. It is true that ideally, the longer Esperanto is used the more fixed its marked constructions will become. But in practice, in the present, they vary, with the result that the Esperanto of a Romance speaker is most easily understood by another Romance speaker, that of a germanic speaker by another germanic speaker, that of a slavic speaker by another slavic speaker, and so on. In spite of this, we imagine that there are no problems of comprehension.

por plenumi ĉiujn bezonojn. Lastatempe mi vidas multajn sendube nesuspektatajn imitaĵojn de (ironie) la angla en Esperanto; ĉar ofte, parolantoj de indiĝena lingvo L1, kiuj hazarde iom scipovas ankaŭ L2, pruntas ŝablonojn el L2 por sia eventuala L3 (ekz. Esperanto), se nur por “eviti naciismojn”.

Faklingve, la preciza problemo pri sintaksa svageco en Esperanto esprimeblas jene: kvankam nemarkitaj konstruoj simple obeas la regulojn de la lingvo (“La hundo vidis la katon” k.s.), markitaj konstruoj (“Je mia surprizo li finis frue” k.s.) venas aŭ de la etnolingvoj de la esperantistoj, aŭ de aliaj etnolingvoj, kiujn ili hazarde konas. Kay (2002, 1) jene priskribas markitajn konstruojn:

[...] multaj konstruoj estas nek ‘reguloj’, en la senco en kiu regulo [...] estas blinda al ĉiuj ecoj de vortoj preter iliaj kategorio kaj barnivelo, nek ‘idiomoj’, en la senco de apartenado al leksiko de sintakse opakaj objektoj [...] (many constructions are neither ‘rules’, in the sense in which a rule [...] is blind to all properties of words beyond their category and bar level, nor ‘idioms’, in the sense of belonging to a lexicon of syntactically opaque objects [...])

En Esperanto, plej multaj markitaj konstruoj varias laŭ la neesperanta lingvoscio de la unuopa esperantisto. Estas vere, ke ideale, ju pli longe Esperanto uziĝos, des pli fiksitaj estos la markitaj konstruoj. Sed en la praktiko, kaj en la nuno, ili varias, kun la rezulto, ke plej facile kompreneblas la Esperanto de latinid-lingvano al latinid-lingvano, tiu de ĝermano al ĝermano, tiu de slavo al slavo, ktp. Malgraŭ tio, ni supozas, ke ne ekzistas komprenaj problemoj. Ŝajnas al mi, ke estus miraklo, se ne estus komprenaj problemoj; sed mi konservas malferman menson pri la demando: teorie ĝi testebblas. Sed kiel testi kaj kiujn?

It seems to me that it would be miraculous if there were no problems of comprehension; but I maintain an open mind on the question. Theoretically, Esperanto comprehension is testable, but how, and whom do we test?

9 Chomsky: “Esperanto is not a language” / “Esperanto ne estas lingvo”

One can judge the quality of Noam Chomsky’s knowledge of Esperanto by the fact that he seems to believe (on at least one possible interpretation of his remarks) that Esperanto is “based on” Spanish. It does not matter. His main comment on our language was that no one knows what the rules of the language are (in the sense of my diagrams above). He might have had a good argument: no one knows the rules because there are no native speakers to know them; but then he destroys his own argument conceding that we also do not know the rules of any of the ethnic languages – because of the failure, to date, of linguists to produce an adequate theoretical grammar of any language. It finally turns out however that the real reason Chomsky thinks Esperanto is not a language is that it parasites on other languages – an evident *non sequitur*.

But there exists a term for a mixed language which lacks native speakers and is thus vague in meanings: “pidgin”. Had Chomsky actually known anything about Esperanto, he might have sneered at “that rare bird, a pidgin with a language academy”. But Esperanto is not a pidgin: it does not have pidgin features (other than vagueness due to lack of native speakers). Esperanto is indeed a language, but *sui generis*. Any successful planned language, or even a revived Latin, would present to the linguist the same challenges.

La sciojn de Chomsky pri Esperanto oni povas taksi per tio, ke li ŝajne kredas (laŭ almenaŭ unu interpreto de liaj rimarkoj), ke ĝi estas “bazita sur” la hispana. 6 Ne gravas. Lia precipa komento pri nia lingvo estis, ke neniu scias, kiuj estas la reguloj de Esperanto (en la senco de miaj diagramoj ĉi-supraj). Jam li havis argumenton: neniu scias la regulojn, ĉar mankas indiĝenaj parolantoj por ilin scii; sed tiam li tuj detruas sian propran argumenton cedante, ke ni ankaŭ ne scias la regulojn de la etnolingvoj pro la ĝisnuna malsukceso konstrui adekvatan teorion gramatikon de iu ajn lingvo. Fine montriĝas tamen, ke laŭ Chomsky Esperanto ne estas lingvo, ĉar ĝi parazitigas sur aliaj lingvoj evidenta kazo de *non sequitur* (de io kio ne logike sekvas). Sed ekzistas termino por miksa lingvo, kiu malhavas indiĝenajn parolantojn, do svagas je signifoj: “piĝino”. Se Chomsky efektive sciis ion pri Esperanto, li eble nomus ĝin malestime “tiu unikaĵo, piĝino kun lingva akademio”. Sed Esperanto ne estas piĝino: ĝi ne havas piĝinajn trajtojn (krom svagecon pro la manko de indiĝenaj parolantoj). Esperanto ja estas lingvo – sed siaspeca. Iu ajn planlingvo, aŭ eĉ sukcese revivigita Latino, prezentus al la lingvisto la samajn defiojn.

Notes / Notoj

¹ It's such a desperate distinction, that even the previous president of the UEA, Renato Corsetti, in one of his articles (<http://www.uea.org/dokumentoj/lps/corsetti.html>), "Por aktiva lingvopolitiko", he claimed not to understand the distinction between *denaska* and *indigena* words. Esperanto has not even slightly creolised! Creole shows indigenous words, while Esperanto does not.

² Estas aparte senesperige, ke eĉ la antaŭa prezidanto de UEA, Renato Corsetti, klare montris en unu sia artikolo (<http://ttt.uea.org/dokumentoj/lps/corsetti.html>), "Por aktiva lingvopolitiko", ke li ne komprenas la distingon inter denaska parolanto kaj indiĝena parolanto. Esperanto ne kreoliĝis eĉ marĝene! Kreoloj havas indiĝenajn parolantojn; Esperanto ne.

³ A telic expression contains a purpose: "He shut the door". An atelic expression does not contain a purpose: "He took a walk in the garden".

Read my "La tezo pri telea -ig" (http://www.sunflower.com/miner/IG_package/ig.html) for further details and examples.

⁴ Telea esprimo havas en si mem finon: "Li fermis la pordon". Netelea esprimo ne havas en si mem finon: "Li promenis en la ĝardeno".

Vidu mian "La tezo pri telea '-ig'" (http://www.sunflower.com/miner/IG_package/ig.html) por pliaj detaloj kaj ekzemploj.

⁵ In case someone really doubted about the incredible number of different points of view, among expert esperantists, concerning Esperanto semantics, they could simply take a look at the newsgroup "soc.culture.esperanto". Debates concerning Esperanto semantics often last for a period of 75 or more posts. Such a phenomenon, within the esperantist community, shows mazes of unimaginable uncertainty concerning the indigenous language or dialect, which certainly no honest linguist can ignore.

⁶ Se iu vere dubas la vere ŝokan diversecon de opinioj, inter spertaj esperantistoj, pri Esperanto-signifoj, tiu simple legu dum kelkmonata periodo la uzretan forumon "soc.culture.esperanto". Disputoj pri Esperantosignifoj ofte dauras ĝis 75 eroj aŭ eĉ pli. Tiu fenomeno, endemia en Esperantujo, malkaŝas labirintojn de necerteco neimageblajn en indiĝena lingvo au dialekto, kiujn neniu honesta lingvisto povas ignori.

⁷ Tekstaro = Tekstaro de Esperanto (<http://bertilow.com/tekstaro/index.html>), project launched and financed by "Esperantic Studies Foundation".

⁸ Tekstaro = Tekstaro de Esperanto (<http://bertilow.com/tekstaro/index.html>), projekto iniciatita kaj financata de "Esperantic Studies Foundation".

About the author / Pri la aŭtoro

Contact / Kontaktadreso

Ken Miner
3104 Trail Road
Lawrence, KS 66049
USA
Email / Retadreso: miner@airbits.com.
Web / Retejo: <http://www.airbits.com/miner/index.html>.

Copyright

© © © © 2011 Ken Miner. Pubblicato in Italia. Alcuni diritti riservati. / 2011 Ken Miner. Published in Italy. Some rights reserved.

Bibliography / Bibliografio

- Auld, W. (1993), *Pri la naturo de Esperanto*, Ĉina Esperanto-Eldonejo, Pekino. Studoj pri Esperanto. 29
- Blanke, D. & Lins, U., eds (2010), *La arto labori kune. Festlibro por Humphrey Tonkin*, Universala Esperanto-Asocio, Rotterdam, The Netherlands. 27
- Kay, P. (2002), 'An Informal Sketch of a Formal Architecture for Construction Grammar', *Grammars* (5), 1–19. 48
- Martinelli, P. (2007), '9a oficiala aldono: kial mi ne vocdonis', *Literatura Foiro* 38(225). 28
- Melnikov, A. (2001), *Pri la estetika funkcio de Esperanto*, Kava-Pech, Dobřovice, pp. 603–629. 35
- Miner, K. (2003), 'Prova sistema analizo de esperanta morfologio', Retejo de la aŭtoro. Abortigita. 28
- Wennergren, B. (2005), *Plena Manlibro de Esperanta Gramatiko*, Esperanto-Ligo por Norda Ameriko, El Cerrito, CA. 32, 40, 41